

Stadsmens II

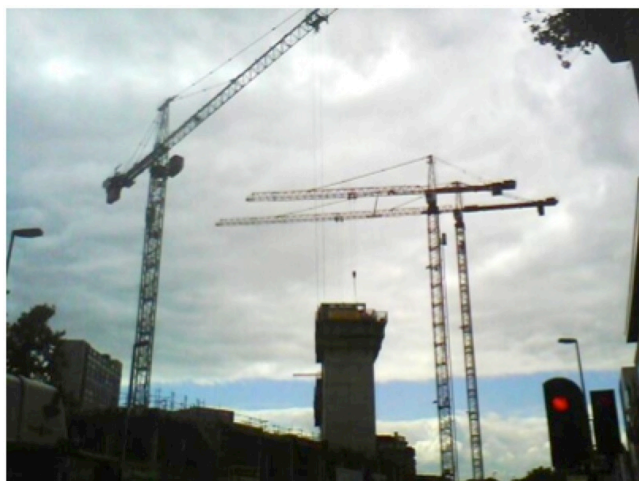
Niet de literatuur in Utrecht, maar Utrecht in de literatuur is het onderwerp van de rubriek Stadsmens. In aflevering 2 gaat het over de onlangs verschenen, ‘cross-mediale’ roman *Nineve* van Rick de Gier.

door Fabian R.W. Stolk

Sommige van mijn beste vrienden zijn Utrechenaar, sommige van de beste Utrechtenaren zijn Utrechters. Of andersom. Ik weet het niet; ik moet het iedere keer weer opzoeken.

Het onderscheid betekent dan ook werkelijk geen ene moer voor me, zolang het (immers) om mensen gaat. Wat ik bedoel, is dat ik mezelf niet zie als inwoner van die ene stad; dat ik niet denk dat ik daar specifiek *bij* hoor. Ik kom uit Zeist. Dat ik niet denk bij Utrecht te horen, komt doordat deze stad zo veel facetten heeft, die ik nog niet ken.

Maar ondertussen: ik woon hier nu dik 34 jaar; ik studeerde er, ik huwde er, mijn vrouw werkt er, ik werk er, wij wonen er, onze kinderen werden er geboren, en opgetuigd qua basisonderwijs en middelbaar onderwijs, en een ervan wordt er ook nader, wat heet: hoger, opgeleid (de ander zoekt het nog hogerop, namelijk in Leeuwarden), vrienden en vriendinnen wonen/werken/studeren er of studeerden er. Kortom, als ik me al geen spin voel, dan toch wel een vlieg in het Utrechtse web. En al zo lang. Laatst sprak ik met iemand over de ontwikkelingen aan het Vreeburg: dat daar nu van die enorme torens verrijzen:

Torens, zo enorm dat ik er, wachtend voor het fietsersverkeerslicht, een foto van nam met m'n telefoontje (want iets beters had ik niet bij me). Nou, die figuur, die ik daarover sprak, zei: 'Weet ik veel, boeit niet: ik woon hier pas sinds ik studeer, en toen werd het muziekcentrum al afgebroken...' Zoiets.

Hoe kom ik nu op het puntje dat ik wil maken? Oh ja: in werkelijkheid ben ik kennelijk dus al meer vergroeid met deze stad dan ik doorgaans besef. Niet zo lang geleden werd ik me dat weer bewust toen ik een roman las waarin Utrecht gedeeltelijk het speeltoneel is. Dat gebeurt natuurlijk vaker: Utrecht in de literatuur van nationaal belang.

Als ik het wel heb, heeft Ida Gerhardt het over Utrecht in haar gedichten; een studentenkamer aan de Donkere Gaard. En als Leo Vroman niet minstens dertig gedichten gewijd heeft aan Utrecht, moet hem die Nobelprijs met vooruitwerkende kracht worden ontnomen. En Joost de Vries laat zijn hoofdfiguur in *Clausewitz* (Amsterdam 2010) in Utrecht iets, geschiedenis of zo, studeren of gestudeerd hebben. Dat vind ik dan, los van de kwaliteit van de onderhavige tekst, leuk. Ja, dat is het woord: leuk. En dat het om zo iets primitiefs gaat als 'leuk', betekent, denk ik, dat het om iets irrationeels, iets gevoelsmatig gaat. Moet je er natuurlijk ook mee oppassen.

Dat leuke deed zich ook voor toen ik *Bonita Avenue* (Amsterdam 2010) van Peter Buwalda las. Die roman, een debuut, cirkelt thematisch rond de vuurwerkramp van Enschede, maar het fundamentele verleden van de hoofdpersoon, Siem Sigerius, speelt zich af te Utrecht; niet alleen omdat die Sigerius een judoka van formaat was uit de school van Anton Geesink (letterlijk), maar ook omdat zijn huwelijkse bodem gelegd werd in de Antonius Matthaeslaan; zijn woning, en die van zijn, dan nog aanstaande, tweede vrouw, worden betrekkelijk uitgebreid beschreven in deze vuistdikke, intrigerende, spectaculaire, meervoudig voor literaire prijzen genomineerde roman.

Maar ik wil het nu niet hebben over die daverende roman van die man die ooit in Utrecht Nederlands heeft gestudeerd en die ooit – net als, trouwens, Ronald Giphart – het beruchte mondelinge tentamen Geschiedenis van de Moderne Nederlandse Letterkunde heeft gedaan en waarbij ik optrad als docent/tentaminator. Lees nou maar dat mooie boek: *Bonita Avenue*!

Ik las recentelijk een heel andere debuutroman, ongeveer viermaal zo dun als *Bonita Avenue*, maar die eveneens gedeeltelijk gelokaliseerd is in Utrecht. Het is een roman van een soort waar ik gemiddeld een bovenmatige bloedhekel aan heb. Het verhaal gaat over een jong mens dat zich afkeert van zijn christelijke jeugd en dat dan wat losbolt in het heidendom. Maar: dit is geen zware en geen traditionele roman. Het is een roman die afziet van dat dorsvloerwolfconzettigedoe, een roman die niet zo gemaakt-literair is als dat gekniel van Siebelink. Dat zie je alleen al aan de openingszin van het hoofdstuk 'I Sold My Soul for Rock and Roll': 'Technisch beschouwd ben ik maar vijf jaar christen geweest.' Aan het eind van dat hoofdstuk vraagt een bekeringsdriftige evangelist aan de afdwalende hoofdpersoon: 'Kies jij voor Jezus of voor de Smashing Pumpkins?' Een retorische vraag, dat moge duidelijk zijn, zowel voor de een als voor de ander, maar met voor elk een ander antwoord.

Het is een heldere, frisse, niet-cynische vertelling van en over een jongeman die zich welgemoed maar ook voortdurend twijfelend afwendt van zijn bijbelgordelse jeugd vol relipop en andere evangelistische propaganda en die (in eerste instantie) enige rust en een basaal werkelijkheidsbesef ontdekt in... ja, in Utrecht: 'Sefanja had gelijk, het moet op de dag af drie jaar geleden zijn dat mijn nieuwe leven in Utrecht begon. [...] Als een verdwaalde astronaut doolde ik door de middeleeuwse steegjes van het Museumkwartier,

langs de torenflats van Kanaleneiland, over de eindeloze Amsterdamsestraatweg met z'n kapsalons, kebabtenten en curioshops. Een compleet nieuw universum dat voor me openlag.'

Leuk is dat: Utrecht als wereldse tegenpool van de van God doordesemde, benauwende Veluwe. Het zij zo. De held van deze geschiedenis doolt door onze stad, werkt er, McDonaldt er, overweegt er vijanden de Oudegracht in te mieteren en meer van dat fraais, totdat hij zijn carrièrepiek gaat beleven in, waar anders: de USA en Canada. Ik bedoel maar: Barneveld – Utrecht – Noord-Amerika, dat zijn de verhoudingen. Die Utrechtse achtergrond levert deze schrijver, die in het werkelijke leven net als zijn hoofdpersonage, singer-songwriter is, fraaie vergelijkingen op. Zoals deze: 'Hier in Vancouver ligt een stadspark van vierhonderd hectare waarin bomen groeien van duizend jaar oud, sommige zo hoog als de Neudeflat.' Utrecht als de maat der dingen. Goed gezien.

Bijzonder aardig aan deze roman is dat erin gerefereerd wordt aan filmpjes op Youtube, onder andere van opnames van optredens in Ekko... en jawel: die filmpjes staan inderdaad op Youtube, ook al zijn het dan niet letterlijk optredens van *The Revival Songbook*. Maar even zo goed bestaan de songs, waarnaar verwezen wordt in de roman, in het echt. Sterker nog: de hoofdstuktitels zijn tevens songtitels, en de

teksten van die songs zijn achterin het boek opgenomen, en de uitvoeringen van die songs door de Utrechtse band *Ponoka* zijn verzameld op een CD die is opgenomen in het materiele boek; het ding steekt in de achterflap van de paperback.

Ik geloof dat zulks in de serieuze literatuurwetenschap 'cross-medialiteit' heet. Maar ik weet dat *Nineve* (Barneveld 2011) van Rick de Gier een boeiende roman is, niet alleen voor de inwoners van Utrecht, trouwens. Maar een echte Utrecht-bewoner kan me misschien vertellen of er inderdaad een Watervogelbuurt in onze stad is, waar het huis van de hoofdpersoon staat, 'pal naast het spoor en tegenover een grote, gotische begraafplaats.' Die locatie geeft de held Daniël, die wel loskomt van zijn achtergrond, maar niet ontworteld raakt, aanleiding tot deze overweging: 'Als op de

laatste dag alle graven openspringen, ben ik als eerste op de hoogte, mits de intercity naar Den Bosch en Maastricht het spektakel niet overstemt.'

Fabian Stolk is docent-onderzoeker moderne Nederlandse letterkunde aan de faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht.

Noot van de redactie:

Jazeker, Fabian, die Watervogelbuurt – deels nieuwbouw – ligt grofweg rondom de begraafplaats Soestbergen en langs de spoorlijn naar Arnhem.

«Utrecht in citaten»

Toch diende het probleem zich minder dringend aan dan het er aanvankelijk naar uitzag, want al snel werd ik opgeroepen voor het vervullen van de militaire dienst. Zeker al enige jaren eerder was ik daartoe in Utrecht in een luguber opkomstcentrum verschenen dat Oog in Al heette, ik heb nooit begrepen waarom. Nog maar twee dingen van die traumatische dag in Oog in Al staan me bij. Het eerste was het bevel dat we kregen ons naakt uit te kleden – ik had nooit iemand anders dan mijzelf naakt gezien –, waarna we in een rij werden opgesteld die langzaam opschoof langs op lage krukken gezeten mannen in vuilwitte jassen die niet de indruk wekten of ze de eindstreep van hun medische studie in de voorste gelederen hadden gehaald. Als boeren bij het melken trokken de witte mannen verveeld, maar niet onoplettend, aan onze penissen en wogen ze een kort moment onze testikels op de hand.

Rudolf Bakker, Hoe komt het dat ik nog leef. Jeugdherinneringen

Ik zie me nog op straat lopen in Utrecht 1947. Daar komt een bakkerskar van Schat, met op de zijkant 'Volkorenbrood'. 'Volkorenbrood'.

Battus, Opperlandse taal- & letterkunde

– En waarom zouden wij niet eens naar Utrecht gaan? Die reis is toch zoo groot niet.

– Ik heb er wel over gedacht, maar ik houd niet van reizen; men ontmoet allerlei soort van mensen en hoort zooveel, dat ergert en boos maakt.

Willem Hendrik de Beaufort, Prins of koning?

Naar Utrecht? Wat spreekt gij mij van Utrecht? Ik weet niet dat mij daar iemand kent.

Nicolaas Beets, Het dagboek van de student Nicolaas Beets 1833-1836